

ומשכילים, המדגימים את המשבר הרחני שבא על צפת וביקע את קליפת תוסנה החסידי-המקובל.

כבחלק הראשון, בא הרע גם כאן להסריד את מנחת הטובים הרשעים גם יחד, אך בעיקר הוא מטריד את מנחת המאמינים. אם בספר הקודם היה עיקר העלילה בהתמודדות שבין המיסטאפסיקה והפריסיקה, הרי כאן עבר מרכז הכובד — במידה שהוא מצוי בכלל — אל המאבק שבין האמונה המשמרת לבין צורות החיים החדשות, על גילוייהן המרובים.

סגנונו של בריוסף משתנה בלי הרף. הוא פרוזאי ופשטני בשעה שהוא עוסק בתיאור, ובעיקר בציור הזעיר. הוא עוסק ערפל וסלסול בשעה שהוא בא לדובב את גיבוריה, בעיקר במגולוג. ואין לך דבר מסוכן למספר מגולוג, המתימר למצות סיבוכים של נפש יוצאת-דופן. אותה שעה יוצאים כל שרי הבאנאליות ממחבריהם ונותנים ללעג את נסיונותיו של המחבר להביע הבעה שירית או עמקנית את נפש הגיבור הסבוכה. ואולם הנעימה העיקרית הפעם מתונה היא. סמי מכאן הדראמאטיות הלוהטת, ש"בת" ברך" בה ספרו הקודם של בריוסף.

המאבק הנפשי של חיים כ"ץ רחוק מדרמאטיות. מקובל זה, המופרש מן החיים ומבני ביתו, יוצא לירושלים, לבקש את הגחלת שאבדת לו. אפשר הוא „המוהיקני האחרון" המחזיר אחר אותה גחלת צפתית, ואף הוא אנוס לבקשה חוץ לגבולות של צפת. ביקש פשרי חלום-נעוריו, ומצא התן לבתו. אכן תורת ההזיות המופלאות של צפת באו דברים גשמיים יותר. נכשל חיים בשליחותו — והצליח בריוסף בציורו. עיצוב הקהילה החסידית הירושלמית הוא מן השלמים שברומאן. כשרונו האפי של המספר גינער, כביכול, עם שינוי המקום והאווירה, בקיום מעשים צייר המספר את ירושלים החסידית, את הניגודים בין העניים המרודים ואנשי היחש. חיים כ"ץ הוא יוצא-דופן במקצת בחלק זה של הטרילוגיה הזאיל ועיקר התענינותו של המחבר נתון כאן לבריא ולמוחש, ושוב אינו מפליג אל מלכות האנומליה.

ילד-שעשועיו של בריוסף הוא פניו, היוצא על עיקר, בעוד שבנו של אלעזר כ"ץ, חיים, משמש המשך למסורת המקובלים, המנותקת מעולם העשית, סוסתו לפני שיירות עולים מעכו לצפת. ואמנם מלבר שו המחבר לבוש תנ"כי, אגדי, הוא היה הראשון לאנשי צפת אשר הצטרפו לעובדי-הארמה בראש-פינה והביא את בשורת החיים החדשים לצפת, אדם בעל אינסטינקטים פרימיטיביים ואימפולסים תיוביים, אף על פי שיש בו גם קורטוב של נחיתות. ניגוד

המשכו של רומן

א. שאנן

„תעלומה ואין קורא לה" תחת יהושע ברייט, הוצאת נ. סברסקי, תל-אביב תש"י.

כבחלק הקודם של הרומאן על חיי צפת במאה ה'יט"ט משמש ביתו של אלעזר כ"ץ מרכז העלילה. אך ניכר, שהמספר שינה, אולי בהיסח-הדעת, את דרך סיפורו והריחו מיוחד מקום נרחב לתמונות קטנות. כל אחת מהן היא כחטיבה בפני עצמה. דרך הרצאה מקובלת על בני המאה ה'יט"ט, בעיקר מן האסכולה הרומאנטית. דמויות האינדיבידואליסטים, שרישומם בולט ביותר ברומאן זה, תוכננות לעצמן מסגרת זו שסופה קרוב לתחלתה ואין התארוצות המרכזית באה להפריד ביניהם. ומאידך גיסא, הרי ריבוי התמונות הזעירות יש שהוא מתנכל לשלימות העלילה ומטשטש את מרכז הכובד שברומאן. בביתו של אלעזר כ"ץ קמים דורות חדשים, דמויות חדשות, ודעתנו יש שהיא נוחה מהן פחות ויש יותר, אך גרעין העלילה הועמד בנסיונות קשים.

צפת המסוגרת בתוך אמונותיה ומנהגיה התפלים, רואה עצמה פתאום מוצפת בשורות חדשות. העיר אינה עשויה להסביר פנים לאותן רוחות-פרצים, שסופן מתערות בה על אפה ועל חמתה. כל אחד מן הרעיונות החדשים נתון בתוצנו של טיפוס חדש, דבר הכופה על המספר סטיות מרובות ומקשה את המיזוג. ואם אין מיזוג — אין רומאן. הדמויות נשר-ארות ברשות היחיד שלהן, יתר על המידה, והקשר שביניהן רופף ולפעמים מעושה. אותה רוח-פרצים, דומה, ידה היתה לא רק בצפת, אלא גם במיבנה הסיפור. כללו של דבר, אין בידי מרכז התארוצות, יש בידינו מרכזים הרבה. ואפילו כל אחד מהם מניח דעתנו, אין היא נוחה מכולם יחד. הרגשה כמוסת ליוותה, כביכול, את המחבר, שמחק מן המידה, בספרו הראשון, בגווניה החילוניים של צפת, וגדש את הסאה מצד אירת המסתורין והאמונות התפלות. הפעם הפך את הסדר.

רוב דמויותיו של בריוסף חיות בעולם שאינו הרי זלמן איש עכו ופניו בעל השירה הם טיפוסים מן העולם הזה. ומחיים ועד לשניים אלה משתרעת יריעת צפת, כפי שעלתה במחשבתו של בריוסף, ובתוך קרעיה באו דמויות של משומדים ומיסיונרים

גדושה מכל הסגולות שניתנו לבעלי אידיאלים, אלא שברייסוף מפתיענו וחוזר ומפתיענו במלודרמות מן הסוג הידוע, ואלו תולדות תמיד תחת יסודות השיכר נוע שברומאן. התפרצות האילם לחתונת בתו של ר' שלמה מאורע דראמטי הוא. אותו בתור אומלל בא לחבוע את עלבונו, כיון שהשיאו את הבתולה לאחר. תחילתו של המאורע מעוררת ענין וסופו אכזבה. יצירות נוספת שמחזות מעין אלה אינם לפי כחו של ברייסוף. מאחר שעלו בידו כמה דמויות שלמות פחות או יותר, או כמה תמונות מענינות ומשכנעות, מיד נתפס ברייסוף למשהו הגובל באחרי-ותיעינים. זהו פגם קשה — בדומה לפגם החסרות. יש ענין רב בתיאורו של מתברנו את היחסים בין בני-זוג צעירים, אך מאחר שתיאור המבוכה, שבת נתונים הצעירים אחרי ליל החופה, חוזר ונשנה כמה פעמים, הריהו מלאה את הקורא. בדרך כלל, השכיל ברייסוף לרקום, בספר הראשון לטרילוגיה, פאבולה של דורות, ואילו בחלק השני הגדיל לעשות בתמונות הקטנות מחייה של צפת יוסיוס ובמצבר מתקופה לתקופה.

בשולי החוברת

דברי ב. כצנלסון שנאמרו בכינוס שבכנרת בסתיו 1943 לא נתפרסמו קודם ולא נכנסו בכלל כתביו. "ועידת מורים סובייטיים" תורגם מן הרבעון האנגלי המדעי, "סוויט סטאדיס".

לפיני משמש איש-מעשה אחר והוא זלמן, המגלם במראהו ובדרכיו את הערמה ותאות-הכצע. ברז של זלמן ברומאן של ברייסוף הוא כתוכה, חיונוג זה אינו מקרי כאן. שיטה מקובלת היא על ברייסוף, שלא עמד עדיין על הבנאליות וחוסר-האמת שבזהות מעין זו שהיתה נתונה באסכולה הרומאנטית. כך נהג ברייסוף גם בשני הערבים שבסיפור — ראשיד השחור, רוצה ובעל תאוות בלתי מרוסנות, ולעומתו מוסטאפה החם, הרוקם תלומות שלא באו. זוהי גישתה שנתישנה זה-כבר, אך לא זה עיקר פסלותה. אותה זהות שבין הפיסי והמטרי מלאכותית היא בתכלית. אמנם נוסח אליגורי זה הוא מסממניה המובהקים של הספרות העברית בדורות הקודמים, אך מה טעמו ומקומו ברומאן פוהיטיביסטי בריימינו?

ב"תעלומה ואין קורא לה" נשלם המאבק זה כבר. ואולם חזות-הכל עדיין היא האמונה. בחיי יוסיוס נדחקות חומרותיה לקרן-זווית. אין איש מרגיש בכובד עולה. אך כשבא מישור לערער את אשיותיה, מיד מודקרות קרניה, מוכנות לנגיחה. מבין אלה שבאו לערער על סמכותה של השמרנות בחיי יוסיוס, יצא ד"ר בלידן שלם ביותר מתחת ידו של ברייסוף. זוהי דמות לוחם המאמין בשליחותו, מעין מבשרו של אוריחיים חדש, הדמות האידיאלית של ההשכלה הצרפתית. אין זו עוד אפיוודה, אידיאל באידיאל פגע. זוהי ההתנגשות הממשית ביותר בחייה של צפת הישנה. ד"ר בלידן, כנושא האידיאל, נטל מידה

העורך אפרים ברוידא

הוצאת הספרים של מפלגת פועלי ארץ-ישראל

תל-אביב, יהודה הלוי 40, טלפון 4668, 5774

הרצה לדעת את תולדות ההגנה בשנות-קיומה הראשונות: פעולות מלחמוניות, תחבולותיה ברכישת הנשק והעברתו לארץ, מימון צרכי ההגנה ובעיות הבטחון.
יקרא

דברי מפקדה הבלתי-מוכתר של ההגנה

אליהו גולומב

בספר

חביון עוז

שיצא לאור זה עתה.

מספר העמודים 378.

המחיר בכריכת בד 1.450 ל"י, בכריכת חצי בד 1.350 ל"י.